3. ЛІРИЧНІ ПОЕЗІЇ

Плач, Венеро! Плачте, купідони!
Плачте, люди витончені й чемні:
Вмер горобчик милої моєї,
Вмер горобчик, що вона любила
І як свого ока доглядала.
Був він ніжний і ласкаву пані
Знав, як доня малолітня матір:
На її колінах завжди бавився
І, стрибаючи навколо неї,
Щебетанням вірним озивався.
А тепер і він пішов до краю,
Звідкіля ніхто ще не вертався...
Хай навіки ти не діждеш долі,
Попідземна темряво несита,
Ти нам радість нашу відібрала...
Горе й нам, горобчику сердешний,
Через тебе дорогі очиці
Від плачу, від сліз почервоніли.

4. НАПИС НА КОРАБЛІ

Ось цей кораблик, подорожні, каже вам,
Що в швидкості він перший був між першими
На всьому морі; чи б'ючи веслом до хвиль,
Чи під тугим вітрилом — судна будь-які
Він залишав позаду. Недовірливим
Підтвердить це скелястий берег Адрії
І грізна Пропонтіда, і Кіклади ті,
Й славний Родос, як і Понту гавані,
Непевні в бурю, де колись, до того ще,
Як кораблем зробився, він зростав собі
У гаю кучерявім і вітрам, було,
На верху Кітерійськім щось нашіптував.
О горбе Амастрійський і ти, Кіторе,

Порослий буком, ви це знали, бачили —
Кораблик мовить,— на верхів'ї вашому,
Стрункий, я пнувсь до сонця, потім чули ви,
Сплеснув у тім затоні я веслом легким —
І на моря бурхливі вже повіз свого
Господаря кораблик. Била хвиля в бік
І зліва, й справа, бо попутний вітер дув,
Обох вітрил полотна напинаючи,
Берегових ні разу не молив богів,
І все ж на тихі води озерця того
Змінив моря бурхливі. Так було колись,
Було — й давно минуло. Нині сохне він
У млявості старечій і присвячує
Себе близнятам — Касторові й Поллуксу.

5. ДО ЛЕСБІЇ

Жиймо, Лесбіє мила, і кохаймось
Та про осуд лихий дідів суворих
Киньмо дбати — копійки він не вартий!
Хай заходить і знову сходить сонце —
Нам, як тільки погасне день короткий,
Ніч солодка стає безмежжям вічним.
Дай-но тисячу поцілунків й сотню,
Потім другу тисячу й другу сотню,
Ще раз тисячу, потім знову сотню,
А коли вже зберем багато тисяч,
То змішаєм у безлад, щоб самі ми
Лік згубили й щоб хтось лихий не заздрив,
Взнавши, скільки було отих цілунків.

7. ДО ЛЕСБІЇ

Ти хочеш, Лесбіє, дізнатись неодмінно,
Яким числом твоїх цілунків неоцінних
Украй і через край задовольнився б я?..
Ах, скільки є піщин у золотих краях

Кірени дальньої, де сильфію багато,
Від гробовищ царя шанованого Батта
І до Юпітера лібійського святинь,
І скільки зір — очей з нагорених склепінь
Глядять на людський рід, мовчанням ночі вкритий,-
Цілунків стільки жде і твій Катулл неситий,
Щоб заздрісник урвав той незліченний лік,
Щоб горя не вшептав лукавий чийсь язик...

8. ПОЕТ ПРО СЕБЕ

Катулле бідний, вже химери гнати годі,
Бо те, що втратив ти, пропало навіки!
Всміхалося тобі колись ясне сонце,
Як ти туди ходив, куди вела люба,
Дорожча і миліша над усе в світі.
О, скільки пустотливих там було жартів,
Яких хотілося й тобі і їй разом!
Так, так, всміхалося тобі ясне сонце,
Тепер вона не хоче,— будь же і ти гордий
І не біжи за нею, й не журись дурно,
А все стерпи й переможи твердим духом!
Прощай, дівчино! Вже Катулл стоїть твердо.
Шукать тебе й просить не буде він марно,
Щоби, непрохана, зазнала й ти горя.
Злочинна, що тепер твоє життя значить!
Чи прийде хто? кому здасися за гарну?
Кого полюбиш і чиєю ти будеш?
Кого, цілуючи, укусиш за губку?
А ти, Катулле, не хитайсь і стій твердо!

12. ДО ФУРІЯ ТА АВРЕЛІЯ

Аврелій і Фурій — Катуллові друзі:
Куди б не пішов він,— ви тими ж стежками:
На море Індійське, що рве і бурхає
В бою з берегами,

До саків далеких, до ніжних арабів,
Між парфи, стрільців племено гострозоре,
В Єгипет пекучий, де Нілові гирла
Замулили море...
Поглянули б з ним ви за гори Альпійські,
В долини, де Цезар прославився великий,
На Рейн пограничний і острів Британський,
Далекий і дикий.
І все, що б там Доля мені не послала,
Зо мною ви радо усе б поділили...
Тож прошу моїй передати коханій
Це слово немиле:
Дай, боже, їй жити й повік процвітати,
І триста коханців водити з собою,
І серце їх бідне лукавою тільки
В'ялити жагою.
Моєї любові вона не діждеться:
Кохання Катуллове вмерло, упало,
Як квіт польовий, коли пройде по ньому
Залізнеє рало.

26. НАШ ДІМ

Наш дім поставлений в куточку затишному:
Ні Австр, ні Апельйот не рушать мого дому;
Фавоній і Борей дихнуть не сміють там,-
А вітру все-таки несила збутись нам:
Наш дім заставлений за двісті тисяч, Фуре!
О пагубо моя, боргів шалена буре!

27.

Хлопчиську-слуго! Давнього фалерна
Подай нам чашу пінну та гірку!
Такий наказ Постумії-цариці,
П'янішої від п'яних виногрон.
Ти ж, пагубо вина, твереза водо,

Ти йди від нас до мудрих та розважних:
Тут нерозведений панує Вакх.

30. ДО АЛЬФЕНА

О Альфене, що нас, приятелів, зрадив, забув, невже
Анітрохи тобі друга твого, серцем твердий, не жаль?
Вже продати мене, вже обмануть нині готовий ти?
Знай, брехливих людей вчинки лихі — не до душі богам.
Ти не дбаєш про те — й ось у біді, в горі лишив мене.
Що ж робити, скажи, людям тепер, вірить кому, скажи?
Чи ж не ти вимагав, підлий, щоб я щиро з тобою жив,
До любові схиляв, нібито в ній — спокій мій весь, і ось
Ти відходиш, а те, що говорив, що ти робив колись,-
Вже у безвість летить серед хмарин, серед вітрів легких.
Хай ти все це забув,— тямлять боги, Вірність-богиня все
Тямить. Прийде пора — й кару свою ти понесеш-таки.

34. ГІМН ДІАНІ

Ми під покровом Діаниним,
Хлопці й дівчата незаймані;
Хлопці й дівчата незаймані,
Владарку славимо ми.
Ти, о Латоніє, вишнього
Паросте батька Юпітера!
Ти, яку в гаї Делійському
Мати на світ привела,-
І ти царюєш над горами,
Над полонинами буйними,
Ти зеленієш дібровами,
Гомоном рік гомониш.
Ти у пологах родильницям
Пільгу приносиш Люціною;
Трівія владна,— лампадою
В темрявих ти небесах.
Ти обертанням щомісячним

Часу потік розмежовуєш,
Збіжжям добірним плугатарям
Ти віддаєш за труди.
Будь же велика, прославлена
Під іменами розбіжними
Анковим дітям, Квіріновим ;
Захистом певним вовік.

46. ЗНОВУ ВЕСНА

Знову весна, оживає земля.
Бур одгриміла пора буркотлива,
З заходу легіт повіяв пестливий...
Де ви, багатої Фрігії ниви?
Де ти, Нікеї родюча рілля?..
В Азію, славну містами, мчимо.
Серце забилося, прагне дороги,
Радо ступають, тугішають ноги...
Друзі, прощайте! Братерським гуртком
З дому забились ми в даль незнайому,
Нарізно шлях свій верстаєм додому.

49. ДО ЦІЦЕРОНА

Найкрасномовніший із Ромулових чад,
І з тих, які живуть, і з тих, що вже немає,
І з тих, що принесе майбутніх років ряд,-
Мій Марку Туллію! Хвалу тобі без краю
І дяку без кінця Катулл зложити рад —
Катулл, між усіма поетами найгірший,
Такий між усіма поетами найгірший,
Як ти між усіма найкращий адвокат.

62. ЕПІТАЛАМІЙ

(ЮНАКИ)
Вечір настав, юнаки, підніміться! Вже Веспер з Олімпу
Світло нарешті нам шле, на яке ми чекали так довго.

Час нам піднятися вже, час покинути ситнії страви:
Ось молода зараз прийде й пісні зазвучать тут весільні:
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
(ДІВЧАТА)
Бачите ви юнаків цих? Ставайте, дівчата, напроти!
Певно, на Еті вогонь появився, що нічку приводить.
Так воно й є, ось погляньте, як швидко вони всі схопились,
Не випадково схопились: змагатися будуть у співах.
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
(ЮНАКИ)
Першості пальма нелегко дістанеться нам у змаганнях:
Гляньте, як наші дівчата обдумують, що б то завчити!
І не даремно обдумують: мають щось гідне уваги;
Зовсім не дивно, що так напружують думку в стараннях.
В нас же на думці одне, але вухами ловимо інше.
Значить, вони й переможуть: звитяга ж бо любить старанність,
То хоч тепер ви уважніше в думці за ними слідкуйте!
Зараз співати почнуть, а ми відповідь дати повинні.
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
(ДІВЧАТА)
Веспере, хто ще на небі жорстокішим світлом сіяє?
Можеш ти вирвати доню з обіймів рідної неньки,
Доню ти вирвати можеш з матусиних ніжних обіймів
І юнакові палкому невинне дівча дарувати.
Чи вороги, які місто здобули, ще більше жорстокі?
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
(ЮНАКИ)
Веспере, хто ще на небі приємнішим світлом сіяє?
Ти своїм сяйвом ясним обіцяний шлюб закріпляєш.
Шлюб, про який вже раніше жених і батьки зговорились,
Здійсненим бути не може раніше, ніж ти загоришся.
Можуть нам дати боги щось миліше цієї хвилини?
(ДІВЧАТА)
Веспер, подруженьки, вирвав одну вже із нашого ряду.
[Кінець цієї строфи не зберігся]

(ЮНАКИ)
Після приходу твого не сплять сторожі цілу нічку.
Нічка злодіїв прикрила, та ти повертаєшся, Веспер,
Вранці під іменем Еос і всіх дозволяєш піймати.
Ганити люблять лукаво тебе незаміжні дівчата,
Та чи годиться їм ганити те, чого прагнуть таємно?
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
(ДІВЧАТА)
Так ніби квітка, що тайно в садочку за тином родилась,
Ще невідома отарам, ні плуг лемешем не торкнувся,
Сонце їй силу дає, пестить вітер, дощі підживляють.
Мила вона юнакам і дівчата любуються нею.
Тільки лиш квітка зів'яне, підірвана пальцем тоненьким,
Вже вона хлопцям не мила, не люба вона й дівчатам.
Так же і дівчина чиста близьким дорога і знайомим.
Тільки ж невинності квітка зав'яне в порочному тілі,
Вже вона хлопцям нелюба, дівчата її не цінують.
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
(ЮНАКИ)
Ніби самотня лоза, що родилась у чистому полі,
Вгору сама не росте, ані ягід солодких не родить,
Власний тягар нагинає їй тіло тендітне додолу,
Паростки верхні, зігнувшись, ось-ось доторкнуться коріння,
Ні селянин, ні бичок не звертають на неї уваги.
Тільки ж вона, випадково, сполучується з в'язом в подружжі.
Зразу ж селяни усі і отара її помічають.
Так же і дівчина, поки невинна — занедбана в'яне;
Тільки ж до шлюбу дозріє і вступить у гідне подружжя,
Більш дорога чоловікові, менше батькам неприємна.
Гімене, о Гіменею, Гімен, з'явись, Гіменею!
Дівчино, ти ж з чоловіком своїм не сварися ніколи!
Це не годиться сваритися з тим, кому віддана батьком.
Батьком і матір'ю теж, а батькам необхідно коритись.
Знай, що дівоцтво твоє не тільки тобі приналежне.
Третя частина тут батькова, третя матусі належить,

Тільки третина твоя: отже, ти з обома не сварися,
З тими, що право своє дали зятеві з приданим разом.

63. АТТІС

Переплинув море Аттіс, промайнув прудким кораблем
І на владний поклик серця у фригійський гай поспішив,
Де святі місця богині оточив незайманий ліс,
Ось тоді, несамовитий, у хвилиннім шалі душі,
Ухопивши гострий камінь, оскопив сміливо себе,
І, відчувши враз полегшу, на землі лишаючи слід
За собою, слід від крові, що лилась із рани струмком,
Білосніжною рукою він тимпан священний потряс,
Дрібно б'є по шкірі бубна, вибиває збуджено ритм
На твоїм тимпані, мати, на твоїм, Кібело свята.
Закликає Аттіс друзів, гарячково голос тремтить:
"У ліси Кібели, в дебри усі разом, галли, біжіть!
Гей, діндімської богині чередо, мерщій у ліси!
Як вигнанці ви за мною, розділивши віру мою,
Прибули, щоб тут шукати, в чужині, притулку собі,
Не здригнувшись у дорозі, на пучині моря страшній,
І, Венеру погордивши, оскопили тіло своє,
Тож тепер свою богиню звеселити, галли, пора.
Не баріться! Гей же, разом поспішіть за мною усі
У священний дім Кібели, у фригійський праліс густий,
Де видзвонюють кімвали, де гримоче лунко тимпан,
Де флейтист-фригієць різко награє на флейті кривій,
Де менади, гнані шалом, увінчавши лиця плющем,
При священному обряді завивають, дико кричать,
Де богині буйний почет день при дні кружляє-летить.
Ось туди спішімо, галли,— вихор цей підхопить і нас!"
І як тільки змовкнув Аттіс, що недавно дівою став,
У ту мить різноголосо перед ним завила юрба.
Задзвеніли знов кімвали, загримів існову тимпан,
І зеленим схилом Іди вже нестямно мчить хоровод.
Попереду — шалений Аттіс: ловить віддих, очі мутні,

Раз у раз трясе тимпаном, у дрімучий ліс їх веде,
Мов телиця непокірна, що звільнила шию з ярма,
А за ним, несамовитим, поспішають галли прудкі.
Ось і врешті гай Кібели; зупинились ледве живі,-
Не торкнувшись їжі, впали — і в ту ж мить наліг на них сон.
Розморив, розслабив тіло, мимоволі очі склепив,
І в солодкому спочинку затихає, гасне їх шал.
Тут і сонце злотолице променисто глянуло вниз
Крізь ефір на дикі скелі, на бездонний простір морів,
Розігнавши тіні ночі передзвоном-стуком копит.
Прокидається вже Аттіс, покидає Аттіса сон,
Щоб на трепетному лоні Пасифеї знов прилягти.
І коли розплющив очі, перед ним, тверезим тепер,
Виринає все так ясно, постає, немов наяву
У душі й перед очима — що робив і ким тепер став.
І схопився з болем в серці, і біжить на берег морський.
Де не гляне — море й море, і туманить очі сльоза,
І волає сумно Аттіс в далечінь, де рідна земля:
"О країно, де родився я, о вітчизно, мати моя!
Я лишив тебе, нещасний, наче підлий раб-утікач,
І забіг сюди, у дебри, на скелясту Іду забіг,
Де сніги, де лід блискучий, щоб тропою звірів піти,
У печерах їх тулитись, у берлогах, норах страшних.
Стороно кохана, де ти? Відгукнися, берегу мій!
В небокрай вп'ялися очі, в далині шукають тебе,
У хвилину просвітління за тобою плаче душа.
О невже в лісах дрімучих коротати буду свій вік
Без майна, вітчизни, друзів, без батьків, бездомний блукач?
Без блискучої палестри, гомінкої площі для вправ?
І те все я кинув... Горе! Бідне серце, плач і ридай!
О нещасний я, нещасний. На тім світі ким я не був?
Я — і підліток, я — хлопець, я — юнак, я — діва тепер.
В боротьбі колись блищав я, прославлявсь на полі змагань.
Облягали гості двері, був од кроків теплим поріг,
Запашні вінки барвисті прибирали гойно мій дім

Кожен день, коли я з ложа з першим блиском сонця ставав.
А від нині я — служниця, я — Кібели вірна раба,
Я — скопець, напівмужчина, я — менада серед менад.
У холодних горах Іди, де сніги блищать на шпилях,
У підніжжі скель фригійських блукачем свій вік проживу,
Де в гущавинах — лиш сарна, у чагарях — лиш дикий кабан.
Ось тепер я каюсь гірко, ось тепер клену я себе".
Та як тільки з уст рожевих ці жалі злетіли в ефір
І до чуйних вух Кібели їх летучий вітер доніс,-
Випрягає жваво левів і знімає з гриви ярмо,
Роздратовуючи, наглить хижака, нищителя стад:
"Налети на нього, лютий, налякай до смерті його.
Ошалівши з переляку, хай помчить він знову у ліси,
Хай зухвалець і не мріє утекти з моїх володінь.
Налети — і що є сили бий хвостом по спині своїй,
Хай в ущелинах лунає стоголосо дикий твій рик
І, наїжуючи гриву, потрясай волоссям рудим".
Прорекла Кібела грізна — і помчав увільнений звір.
Пориваючись у нетрі, сам в собі роз'ятрює гнів,
І біжить, кущі ламає, і ричить — аж ось перед ним
Забілів пологий берег, де пісок воложить прибій,
При обривах надбережних, бачить, Аттіс ніжний стоїть.
Лев стрибнув — тікає Аттіс, ошалівши, в темні ліси,
Щоб покірно, безутішно все життя Кібелі служить.
О богине! О Кібело! О діндімських владарко гір!
Хай від мене десь далеко йде світами буйний твій шал!
Полони, всесильна, інших, задурманюй іншим серця!

64. ПЛАЧ АРІАДНИ

З берега Дії глядить Аріадна на хвилі шумливі,
Бачить швидкий корабель, на якому Тесей утікає.
Бурею шал невгамовний знімається в серці дівочім.
Дивиться ще раз, і ще раз, і віри не йме в те, що бачить.
Тільки ж бо встала вона, із солодкого сну пробудившись,
Бачить: лишилась нещасна одна на пустім узбережжі.

Він же тікає невдячний, веслом розгортаючи хвилі.
Кинув на вітер бурхливий фальшиві свої обіцянки.
З берега погляд сумний посилає Міноєва доня,
Мов скам'яніла вакханка у даль споглядає: ох, горе!
В даль споглядає, побачить, метається в розпачу хвилях.
На золотому волоссі тонка розв'язалася лента.
Груди відкриті у неї, легенькі з них зсунулись шати,
Перса її сніжно-білі не зв'язує пояс гладенький.
В безладі одяг увесь, розвіваючись, долі спадає.
Перед ногами лежить, вже ним граються хвилі солоні.
Та ні про стрічку вона, ні розвіяні шати не дбає,
Тільки про тебе, Тесею, турбота все сповнює серце.
Душу усю, відчуття всі, шаліючи з горя, втрачає.
. . . . . .
Слізьми вмиваючись рясно, з риданнями так промовляє:
"Так ото, зраднику, вивів мене ти із рідного дому
І віроломно покинув одну на пустім узбережжі?
Так-то відходиш, не дбаючи навіть про божеську волю?
Все позабувши, везеш ти додому прокляття за зраду?
Чи то ніщо не змогло похитнути жорстокого плану?
Чи не властива тобі, о бездушний, ніяка ласкавість,
Чи не відчув ти у серці до мене хоч трішечки жалю?
Ох, не такі-то колись дарував ти мені обіцянки,
Ніжні, пестливі слова не того сподіватись веліли.
Шлюбом радіти я мала і бажаним, милим подружжям.
Все це пусте, розлетілось, розвіялось з подувом вітру.
Жінка хай жодна тепер в чоловічі не вірить присяги
І не надіється зовсім на щирість їхньої мови.
Поки бажанням горять і втішає надія добичі,
Жодних присяг не бояться і все обіцяти готові.
Тільки ж бо пристрасті жар і жадобу свою заспокоять,
Сказане їх не тривожить, присяги і в думці не мають.
В час, коли певна загибель грозила тобі, то від смерті
Я врятувала тебе і воліла покинути брата,
Щоб лиш тобі помогти, віроломний, в страшній небезпеці.

Бестіям диким за те незабаром поживою стану
І не насипе могили ніхто над нещасної тілом.
Що за левиця тебе породила під схилами кручі!
З моря якого глибин тебе вивергли з піною разом,
Сирта, чи Сцілла рвучка, чи безмежнії води Харібди?
Так-то віддячив за те, що життям милуватися можеш?
Не до вподоби тобі був наш шлюб і подружжя зі мною,
Може, лякала тебе жорстокість суворого батька,
Все ж таки міг привезти ти мене до своєї оселі,
Я б там рабою служила, усе тобі радо робила б.
Стопи блискучі твої умивала б в хрустальній водиці,
Ложе твоє вистеляла б м'яким покривалом багряним.
Що ж я жаліюсь, одначе, вітрам нетямущим ні в чому,
Злякана горем, та ж вітер нічого відчути не може.
Ні не почує цих скарг, ні не в силі на них відповісти.
Той же напевно у море відкрите уже випливає.
Тут — побережжя пусте, живої душі не видати.
Так насміхається з мене в останню годину жорстока
Доля і навіть не маю кому пожалітись, нещасна.
О, всемогутній Юпітере, нащо дозволив колись ти
Човнам кекропським до наших гноссійських земель доторкнутись?
Ох, щоб той зрадник, який віз данину для лютого звіра,
З човном своїм не причалив ніколи до берега Криту.
Щоб лиходій той, що вміло сховав під люб'язності маску
Плани жорстокі свої, ніколи не був нашим гостем,
Звернусь тепер я куди, на що можу надіятись, бідна?
Йти мені в гори Ідайські? Та ж там океан непривітний
Води морські розділив величезним виром бездонним.
Помочі ждати від батька, якого сама залишила,
Слідом пішовши за тим, хто сплямований братньою кров'ю?
Може, потішить мене чоловік своїм вірним коханням?
Чи не утік він, згинаючи весла в глибинах бездонних?
Острів пустинний, на березі жодної хатки не видно,
Вибратись звідси не можу, оточена хвилями моря.
Жодних можливостей втечі, жодних надій на рятунок.

Все тут німе і безлюдне, скрізь смерть заглядає у вічі.
Та не раніше сном вічним вона мої очі закриє,
Тіло знесилене дух і чуття не раніше покинуть,
Поки законної кари за зраду в богів не доб'юся
І у всевишніх не вимолю помочі в смертну годину.
О, Евменіди, що мстити за злочин ви завжди готові,
Зміями замість волосся обвиті кругом ваші чола
Вказують явно, що серце охоплене полум'ям гніву.
Швидше сюди ви прийдіть і мої нарікання почуйте,
Скарги, які випливають з глибин наболілого серця.
О, я нещасна, горю, непритомна шалію з розпуки.
Всім цим стражданням моїм, що у серці на дні зародились,
Горю моєму не дайте ви марно, без кари пропасти.
Хай же Тесей, що мене, безталанну, у відчаї кинув,
В відчай і сам попаде і разом з своїми страждає!"
Виливши враз зі словами все горе з скорботного серця,
Кари благала тривожно за вчинок негідний, жорстокий.
Глянувсь над нею володар небес і хитнув головою,
Злякані землі здригнулись від руху цього вольового,
Хвилі на морі знялися і зорі у небі тремтіли.

66. КОСА БЕРЕНІКИ

Той, хто розглянути міг всі світила безкрайнього неба,
Той, хто пізнати зумів схід і зникання зірок,
Бачив, як меркне раптово вогнистого сонця сіяння,
Як у призначений час зорі щезають з небес,
Хто помічав, як таємно під скелі Латмійські високі
Трівію ніжна любов кличе з небесних висот,
Той же Конон і мене запримітив, косу Береніки,
Що між зірками небес світлом яскравим горить.
Ту, яку в жертву богиням численним вона обіцяла,
Руки піднявши струнке, небу давала обіт,
Саме в той час, коли цар, обдарований шлюбом недавнім,
На ассирійців пішов, знищення їм несучи.
Спомин солодкий про ночі подружні забрав він з собою;

Здобиччю був йому в них діви невинної дар.
Чи молодій неприємна подружня любов? Чи не даром
Зменшують радість батьків сльози облудні її,
Що то так рясно спливають на ложе подружнє у спальні?
Ні, хай посвідчать боги, плаче нещиро вона!
Доказом цього для мене були голосіння цариці
В час, коли муж молодий йшов на сувору війну.
Чи не тому ти тужила, що ложе самотнім зосталось,
Тільки що з любим своїм треба розстатись було?
Як пройняла тебе наскрізь скорбота й душевна тривога,
Як розривалось твоє серце в розпуці німій!
Втративши всі відчуття, ти з розуму сходила, я ж то
Знала напевне, що ти змалку стійкою була.
Ти не забула хіба свого подвигу, ним ти здобула
Царське подружжя собі. Хто б на це зважитись міг?
А проводжаючи мужа, як жалісно ти промовляла,
Бачив Юпітер, як ти сльози втирала гіркі!
Чи то змінив тебе бог? Чи закоханим справді так важко
З тілом обранця свого довгу розлуку терпіть?
В час той усім божествам і мене ти приносила в жертву,
Кров проливала биків, щоб лиш коханий вернувсь.
Щоб лиш до тебе вернувся! А він у короткому часі
Азію всю підкорив, з рідним Єгиптом з'єднав.
Саме тому я і жертвою стала й по божих веліннях
Давня посвята твоя в небі сіяє тепер.
Ох, як нерадо, царице, твою покидала голівку,
Дуже нерадо, клянусь, всім найдорожчим клянусь.
Кара належна чекає того, хто присягу порушив,
Та чи під силу мені твердість заліза здолать?
Ним зруйнували найвищу вершину, якої торкався
Завжди в польоті своїм Фії нащадок ясний.
В час, як мідійці собі розлили нове море й завзято
Через проритий Афон варварський флот пропливав,
Що ж може вдіять волосся, як гори руйнує залізо?
О, Юпітер! Нехай зникнуть халіби з землі!

Також і той, хто почав руду під землею шукати,
Щоб для своїх же потреб твердість заліза зламать.
Долю нещасну мою оплакали любі сестриці.
Тут появився якраз, крильми повітря б'ючи,
Брат ефіопа Мемнона і кінь Арсіної з Локріди,
Той, що на крилах літа; зразу схопив він мене,
В небо злетіли ми з ним, пронеслись крізь тумани ефіру
І на Венери святім лоні поклав він мене.
Саме туди посилає слугу Зефіріта-гречанка
Та, що домівка її біля Канопа стоїть,
Щоб між світилами неба не тільки вінок Аріадни
З золота місце знайшов, світло своє розсівав,
А щоб і ми заблищали, з русявої зняті голівки,
Кучері світлі твої, ті, що богам віддала.
Вогка була я від сліз, у божеські храми вступивши,
В зірку богиня тоді перетворила мене. .
Зараз промінням торкаюсь я Діви і лютого Лева,
Разом з Каллісто також світло зливаю своє.
Тільки ж на захід звернуся, веду за собою Боота.
Він же, повільний, свій шлях пізно веде в Океан.
І хоч вночі мене топчуть безсмертні стопами своїми,
Ранок же знов віддає сивій Тефії мене.
(О, Рамнузійська дівице, прости мені те, що скажу я,
Я ж бо не хочу, щоб страх правду примусив змовчать.
Навіть як зорі мені дорікатимуть злими словами,
Те, що на серці лежить, я все одно розповім):
Більше сумую я тут, ніж радію, у вічній розлуці,
Так бо далеко тепер рідна твоя голова.
Згадую, як то колись ти плекала мене у дівоцтві,
Скільки пахучих мастей я випивала тоді.
Ви, кого факел весільний навіки з'єднав любим світлом,
Перше ніж тіло своє мужа обіймам віддать,
Перше ніж, скинувши шати, відкрити оголені груди,
Милий єлей ви мені лийте з ониксових чаш.
Лийте, але тільки ті, хто по праву зайняв чисте ложе,

Бо як котрась із жінок зраді віддалась гидкій,
О, від такої дари препогані хай вип'є пилюка.
Я від негідних жінок жодних дарів не прошу.
Краще, однак, щоб в подружжі злагода все царювала,
Щоб повсякчасно любов в вашій оселі жила.
Ти ж, о царице, коли, споглядаючи в зоряне небо,
Ласки в Венери просить будеш в святковії дні,
Ти ж не дозволиш хіба, щоб без пахощів я залишилась,
Ні, ти ласкаво дари щедрі й мені принеси.
Чом не дозволите, зорі, щоб царською стала косою?
Хай би вже знов Водолій при Оріоні сіяв!

70. ПРО ЛЕСБІЮ

Владарка мовить моя, що моєю б вона залишилась,
Навіть коли б її втіх батько богів зажадав.
Те ж, про що кажуть жінки своїм легковірним коханцям,
Тільки б на вітрі писать та на текучій воді.

72. ПРО ЛЕСБІЮ

Часто ти мовила: "Ти — мій єдиний. Без тебе, Катулле,
Навіть Юпітер мене, Лесбію, не звеселить".
Що ж, і тебе я любив, і не так, як то дівчини хочуть,
Ні, лиш як батько дітей — з ніжним любив почуттям.
Нині — тебе я пізнав, і, хоча й пломенію сильніше,
Все ж то далеко не так я над тобою тремчу.
"Як це?" — спитаєш.— Зрада твоя мене змушує нині
Більше любити, але... менше бажати добра.

73. ПРО ЛЕСБІЮ

Марно за добрі діла свої вдячності ждатимеш, марно:
Не пошанують, повір, доброго серця твого.
Всюди — невдячність одна; добродійством собі не привернеш
Друга: цей друг, навпаки, ворогом стане тобі.
Ось і мене ще ніхто так не кривдив, як той, що присягу
Вчора складав, що лиш я — друг незамінний його.

76. ДО СЕБЕ САМОГО

Спогад про добрі діла... Якщо ним утішатися можем,
Знаючи те, що свій вік чесно жили ми й святу
Вірність усе берегли, не клялися богами, щоб підло
Ближніх в оману ввести, о, тоді ціле життя
Будеш черпать насолоду, Катулле, з тієї любові,
Що до сьогодні тобі лиш гіркотою була.
Як лише може людина людині словами чи ділом
Щиро сприяти, так ти щиро їй завжди сприяв.
Марно пішло все, невдячній довірене, чом же ти й досі
Мучишся день при дні, мовби прокляв тебе хто?
Чом себе в руки не візьмеш, чому на щось інше не глянеш?
Годі, не треба вже мук — їх не бажають боги.
Важко так раптом, умить, любов тривалу забути,
Важко, та мусиш будь-що перебороти себе.
В тому — твій вихід єдиний, і ти це повинен зробити,
Хай то під силу тобі, хай не під силу — дарма.
Світлі боги, якщо ласку даруєте ви, якщо справді
В мить передсмертну комусь ви порятунком були,
Гляньте на мене тепер, і якщо без гріха досі жив я,-
Вибавте, врешті, мене з чорного лиха того!

77. ДО РУФА

Даром я, Руфе, дружив і братався з тобою, невірним.
Даром! — Ця дружба, на жаль, даром мені не пройшла:
Нишком підкравшись, ти викрав усе, що я мав найдорожче,
Викрав — і в грудях мені, бідному, серце спалив.
Викрав... О горе! Отрутою чорною в кров мою влився
Й мов та чума перетяв нашої приязні шлях.
Розум туманиться мій, як згадаю, що дівчині чистій
Чистії губи сквернить слина плюгава твоя.
Кари, однак, не минеш: поки світа й сонця — про тебе
З уст в уста між людьми йтиме та слава лиха.

83. ЛЕСБІЯ

Лесбія при чоловікові лає мене щохвилини,
Так уже лає, що той — з радощів прямо цвіте.
Осле, осле тупий! — Коли б мене й справді забула,
Значить мовчала б вона, ну а коли так сварить,
То не лише не забула — гнівиться, а це вже щось більше,
Це вже говорить про те, що там бентежить її.

85. ПРО СВОЄ КОХАННЯ

Я і люблю, і ненавиджу. "Як це?" — спитаєш.— Не знаю.
Чую, що так воно є. Чую — і мучуся тим.

86. ПРО СВОЄ КОХАННЯ

Квінтія, кажуть,— красуня; і справді: висока, білява,
Статна. Буває, і я всі ці прикмети хвалю,
Взяті зокрема. У цілому ж — це для краси ще замало:
Зваби в тім тілі гладкім солі крупинки нема.
Лесбія — ось хто красуня! Для себе лише однієї
Чари всіх інших жінок викрала нишком вона.
Лесбія все наді мною глумиться, злословить, одначе,
Лесбія — хай не живу! — справді кохає мене.
Доказів треба? — Зі мною таке ж; і сварюся я часто
З нею та — хай не живу! — справді кохаю її.

87. ДО СЕБЕ САМОГО

Гаряче так не кохали ще жодної жінки на світі,
Так, як тебе я кохав, Лесбіє, мила моя.
Ще не єднали нікого зв'язки так міцні і надійні,
Як поєднала колись нас наша вірна любов.

95. ПРО СВОЄ КОХАННЯ

"Смірну" мій Цінна скінчив. Дев'ять зим, дев'ять жнив ми зустріли
З часу, як задум його першим пробився рядком.
А тисячами рядків борзописець Гортензій щороку
Без особливих зусиль сипав, немов з рукава.

"Смірну" читатимуть там, де хвилює Сатрах повноводний,
Сиві, далекі віки "Смірни" розгорнуть сувій.
В Падуї, де й народився, "Аннали" Волюзія згинуть,
Скумбрію ними не раз руки обгорнуть масні.
Пам'ятки скромні друга мого — мене хай втішають,
Повний пихи Антімах — радість юрбі хай дає.

101. ДО БРАТА

Скільки морів переплив і земель перейшов я, щоб нині,
Брате, над гробом твоїм, журно схиливши чоло,
Шану, належну померлим, віддати тобі вже востаннє,
Марно розмову вести з прахом безмовно-німим.
Заздрісна доля тебе передчасно забрала від мене...
Горе! Тепер я один, брате мій бідний, зоставсь.
Ось і складаю тобі за звичаєм предків сьогодні,
В серці тамуючи біль, ці подарунки сумні.
Глянь, вони мокрі від сліз, від братових сліз неутішних,
То ж не відкинь їх, прийми, брате, й навіки прощай.

109. ДО ЛЕСБІЇ

Світлу любов обіцяєш мені, моїх днів насолодо,
Радість на ціле життя — світлу й тривалу любов,
Хай же, великі боги, обіцянка та правдою стане,
Хай це, що каже вона,— каже від серця й душі,
Хай нам і справді щастить крізь довге життя, мов святиню,
Ніжної дружби зв'язок аж до кінця пронести.